

Framtiden i våre hender / Etisk bankguide
Rapport november — 2021

Kriser og klær — Finans og rettigheter under pandemien

Av Embla Husby Jørgensen

EtiskBankGuide
Norge

Framtiden i
våre hender

Tittel: Kriser og klær

Forfatter: Embla Husby Jørgensen

Utgivelse: November — 2021

Utgiver: Framtiden i våre hender, Mariboës gate 8, 0183 Oslo

Ansvarlig redaktør: Anja Bakken Riise

Faglig kvalitetssikrer: Ingrid Næss-Holm

Foto forside og side 2: ILO Asia / Flickr/ CC / Tekstilfabrikk i Kambodsja og Bangladesh.

Det oppfordres til å sitere og bruke
opplysninger fra denne rapporten.
Framtiden i våre hender oppgis som kilde.

Innhold

Introduksjon	4
Hovedfunn	5
Avgrensninger og metode	6
1 — KORONA OG TEKSTILBRANSJEN	8
Leverandørkjeder og arbeiderrettigheter i tekstilbransjen	8
Koronapandemiens påvirkning	9
Nike	10
Hennes & Mauritz	11
Tapestry	12
2 — FINANSBRANSJENS ANSVAR OG EKSPONERING	14
Institusjonelle investorers ansvar	14
Aktsomhetsvurderinger	16
Fondsinvesteringer i tekstilselskapene	17
3 — BANKENES VERKTØY OG PÅVIRKNING	20
Aktsomhetsvurderinger	20
Voteringer	21
Initiativer og samarbeid	22
Bærekraftsfond	24
Eierskapsdialog med selskapene	24
Annet aktivt eierskapsarbeid	26
4 — KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER	28
Konklusjoner	28
Anbefalinger	30

Introduksjon

Framtiden i våre hender har gjennom mange år løftet tekstilarbeidernes situasjon og pekt på hvordan utnyttelse i lavkostland muliggjør et enormt overforbruk av klær og sko i Norge. Vi har vært pådrivere for bedre lønnsforhold og sikkerhet, åpne fabrikkklister, krevd handling fra kleskjedene, tatt til orde for fellesinitiativer og bransjestandarder, og presset på for en åpenhetslov. Gjennom flere tiår har vi arbeidet tett med lokale fagforeninger og organisasjoner i produksjonsland og satt de uholdbare forholdene i leverandørkjedene på agendaen i Norge. Vi har vist hvordan tekstilsektoren er særlig preget av dårlige arbeidsforhold, fagforeningsknusing og rettighetsbrudd. Den økonomiske globaliseringen gjør at vi i Norge har et ansvar for fabrikkarbeidernes kår i produksjonslandene.

Da koronakrisen rammet i 2020, var det nok en gang verdens fattige og mest utsatte som bar den tyngste børen. For hele tekstilsektoren innebar koronakrisen enorme omveltninger, i alle ledd av produksjonen. Sektoren var lenge preget av stor usikkerhet og de eksterne forholdene for produksjonen var raskt endret. Etter mer enn halvannet år med pandemi, er situasjonen mer stabilisert. I den vestlige delen av verden rulles vaksiner ut og samfunn og klesbutikker åpnes opp igjen. For tekstilarbeidere i det globale Sør er situasjonen mindre entydig på bedringens vei. De var i en prekær situasjon også før pandemien rammet. Fortsatt står mange uten arbeid, mangler betaling for fullført arbeid og kjemper for økonomisk kompensasjon for manglende inntekt. Mange av disse arbeider i land der vaksineringsgraden fortsatt er lav.

Denne rapporten omhandler finansnæringen og hvilke verktøy finansinstitusjonene tar i bruk når krisen rammer og de eksterne forutsetningene raskt endrer seg. Finansnæringen er viktig i tekstilindustrien fordi den er tungt eksponert mot de store kleskjedene. Strukturene og sammenhengene i tekstilbransjen er kompliserte, og ansvaret er fordelt over mange ledd. I tillegg er finansstrømmer til tekstilselskapene vanskelig å ha oversikt over, så finansbransjens rolle i tekstilsektoren går ofte gå under radaren. Denne rapporten har derfor som hensikt å kartlegge finansinstitusjoners interne rutiner, systemer og tilgjengelige verktøy for å adressere rettighetsbrudd under Covid-19 spesielt og under kriser generelt. Den vil særlig vurdere finansinstitusjonenes ansvarlige eierskap og oppfølging når det gjelder tekstilarbeidernes rettigheter under Covid-19-krisen. Til slutt kommer vi med anbefalinger som kan bidra til å sikre grunnleggende rettigheter i produksjonen.

Etisk bankguide er et samarbeidsprosjekt mellom Framtiden i våre hender og Forbrukerrådet. Det er en del av det internasjonale nettverket Fair Finance International, hvor de ulike landene legger den samme metodologien til grunn for undersøkelsen. Dette gjør det mulig å sammenlikne bankenes prestasjon over tid og å sammenlikne norske banker med banker i andre land. Gjennom Etisk bankguide gjennomfører vi vurderinger av bankenes policy og rangerer dem innen 14 ulike temaer. Januar 2021 lanserte vi for første gang også Etisk pensjonsguide. At bankene har gode retningslinjer og policyer er ikke en garanti for en bærekraftig praksis. Likevel ser vi at gode retningslinjer ofte er en forutsetning for bærekraftig etterlevelse. Vi bruker casestudier for å analysere enkeltsektorer eller selskaper og kunne si noe om hvordan policyene gjennomføres. Denne rapporten er en slik casestudie.

Hovedfunn i rapporten

De viktigste funnene i denne rapporten er følgende:

- Covid-19-pandemien har rammet tekstilarbeidere svært hardt. Mange fabrikker har hatt sterk nedgang i antall ordre og kleskjeder har i tillegg presset prisene, noe som har ført til at mange arbeidere ikke har fått utbetalt lønn for allerede utført arbeid.
- Ansvarspulverisering er en stor utfordring både i tekstil- og finansbransjen. Det er avgjørende at investorer er sitt ansvar bevisst og sørger for å minimere risikoen for å bidra til rettighetsbrudd blant selskap de investerer i og hele deres leverandørkjede.
- Hennes & Mauritz, Nike og Tapestry er eksempler på kleskonsern som har presset arbeidstakerrettigheter under pandemien. Denne rapporten tar utgangspunkt i disse tre for å illustrere problematikken knyttet til leverandørkjeder i tekstilsektoren. Vi har sett på hvilke norske aktører som er investert i de tre selskapene - med utgangspunkt i bankene i Etisk bankguide-undersøkelsen. Rapporten omtaler Storebrand, KLP, DNB, Nordea og Danske Bank, samt Oljefondet. Rapporten begrenser seg derfor til å analysere hvordan disse seks aktørene har forholdt seg til de tre selskapene og de spesifikke utfordringene som Covid-19 pandemien har skapt for tekstilsektoren.
- Finansinstitusjonene i denne undersøkelsen viser at de har relativt gode retningslinjer for arbeidet med arbeiderrettigheter og har identifisert tekstil som en sektor med risiko for rettighetsbrudd.
- Storebrand og KLP skiller seg ut med å være tydeligst på at de i arbeidet med denne sektoren, gjennomgående har vært langt framme i å ha en overordnet plan for identifisering av brudd, troverdig, gjennomarbeidet og fleksibel tilnærming til de mest effektive virkemidlene for påvirkning, samt tett og kontinuerlig oppfølging for å nå konkretiserte og langsiktige målsetninger. Storebrand skal ha særlig honnør for å ta på seg en lederrolle i arbeidet med påvirkning av Hennes & Mauritz.
- Storebrand, DNB og KLP har investert i de tre selskapene gjennom fond som har navn som antyder at det tar særlig hensyn til bærekraft. Våre undersøkelser finner lite som tyder på at fondseierne har betydeligere strengere krav til tekstilselskapene i denne typen fond enn i de ordinære fondene.
- Oljefondet og Danske Bank har ikke vært del av noe investorsamarbeid som spesifikt omhandler koronasituasjonen.
- Systematiske vurderinger av egnede virkemidler, selskaper, interessenter, muligheter for påvirkning og samarbeid er avgjørende for å heve bærekraftsnivået i en svært utsatt sektor.

Avgrensninger og metode

Denne rapporten omhandler finansnæringen og hvilke verktøy finansinstitusjonene tar i bruk når krisen rammer og de eksterne forutsetningene raskt endrer seg. Rapporten sier noe om mulighetene for endring og norske finansaktørers arbeid med problematikken. Rapporten forsøker ikke å gi et komplett bilde av finansstrømmer og aktivt eierskap i hele tekstilsektoren.

Selskapene som er valgt ut i denne undersøkelsen er Hennes & Mauritz, Nike og Tapestry. De er valgt ut fordi de illustrerer leverandørkjedeproblematikken og koronakrisens konsekvenser godt. Det er også selskap norske forbrukere og norsk finansnæring har tydelig tilknytning til. Med andre ord er ikke dette selskap som er valgt ut fordi de nødvendigvis anses som de verste i sin bransje, men fordi de er godt egnet til å illustrere problematikken i casestudien og som nettverket Clean Clothes Campaign har arbeidet med.

Informasjon om fondsinvesteringer er hentet ut av Framtiden i våre hender. Til dette er databasen Morningstar Direct brukt. Datagrunnlaget i denne rapporten er hentet ut 6. oktober 2021.

Øvrig kildemateriale rapporten bygger på er undersøkelser og rapporteringer fra samarbeidspartnere og andre organisasjoner og fagforeninger. Det er henvisning til hvor informasjonen er hentet fra gjennom fotnoter. Pandemien har gjort egne feltstudier umulig, og vi bygger derfor videre på arbeidet til fagforeninger, organisasjoner og researchere som er tettere på tekstilarbeiderne. Clean Clothes Campaign, hvor Framtiden i våre hender er medlem, har vært helt sentrale i å bidra med eksempler og kildemateriale. Det er metodiske utfordringer knyttet til å vurdere alle detaljene og effektene av bankenes eierskapsarbeid. Derfor er våre vurderinger basert på den informasjonen som ligger åpent tilgjengelig samt nye grep og initiativer bankene kan vise til i vår dialog med dem. Vi måler dette opp mot det Framtiden i våre hender anser som beste praksis innen ansvarlig forvaltning.

De utvalgte institusjonene er tatt med fordi de både er med i vår Etisk bankguide-undersøkelse og de har fondsinvesteringer i minst et av de tre selskapene i undersøkelsen. Ikke alle banker i Etisk bankguide har per 6.oktober 2021 investert i de tre selskapene Hennes & Mauritz, Nike og Tapestry. Denne undersøkelsen begrenser seg derfor til fem av de fjorten bankene som er del av Etisk bankguide, nemlig Storebrand, KLP, DNB, Nordea og Danske Bank. Disse fem forvalter fond som investerer i minst et av de tre selskapene. Så vidt vi kjenner til er det ingen av bankene i Etisk bankguide som har ekskludert disse selskapene fra deres fondsporteføljer. I tillegg til banker som er vurdert i Etisk Bankguide, har vi også tatt med oljefondet i vurderingen. Oljefondet har store investeringer i en lang rekke store merkevareselskaper, derav en rekke tekstilselskaper. Oljefondets bærekraftsarbeid har stor innflytelse både internasjonalt og nasjonalt, samtidig som oljefondet og andre norske private forvaltningsmiljøer gjensidig påvirker hverandre. Det å se på hvordan oljefondet og norske banker jobber med samme problemstilling, er derfor svært interessant.

Samtlige omtalte finansinstitusjoner har som del av forarbeidet til denne rapporten, fått tilsendt følgende spørsmål:

1. Har Covid-19-pandemien påvirket deres vurderinger av investeringer i tekstilselskaper? I så fall på hvilken måte?

2. Har dere deltatt i investorinitiativer for å sikre tekstilarbeidernes rettigheter under Covid-19-pandemien? I så fall hvilke?
3. Har dere fremmet eller stemt for aksjonærforslag som har som mål å bedre tekstilarbeideres situasjon under Covid-19-pandemien? I så fall hvilke?
4. Har dere policy som omhandler selskaper som går med overskudd, men holder tilbake lønninger for arbeidere lenger nede i leverandørkjeden?
5. Har dere, enten utad eller i selskapsdialog, tatt til orde for at selskapene må bidra til et lønnsgarantifond for å sikre arbeidere inntekt under framtidige kriser?
6. For finansinstitusjoner som tilbyr fond med ESG- og/eller bærekraftsprofil: hvilke krav stilles til tekstilselskaper i en slik portefølje?
7. Har dere etablerte prosedyrer for ansvarlig eierskap under kriser? I så fall hvilke?
8. Hvilke verktøy har dere tilgjengelig når forutsetningene for selskapets virksomhet endrer seg, slik tilfelle er for tekstilsektoren under Covid-19-pandemien?
9. Har dere hatt noen rolle i å oppfordre kleskjeder til å sikre en fortsettelse av The Bangladesh Accord (Sikkerhetsavtalen, på norsk)? I så fall: på hvilken måte?
10. Andre ting dere ønsker å legge til?

I tillegg har finansinstitusjonene fått tilsendt spørsmål om hvert av de tre tekstilselskapene, og alle har besvart undersøkelsen. Nordea, DNB, Storebrand og Danske Bank har svart skriftlig på undersøkelsen. KLP og oljefondet har redegjort for sine svar i muntlig dialog. Alle bankene har også hatt anledning til å lese gjennom den endelige rapporten før publisering. Oljefondet, KLP, Storebrand, DNB og Nordea har benyttet muligheten til å presisere eller stille oppklarende spørsmål før endelig publisering. Vi har tatt med relevante korrigeringer og innspill fra denne runden. Vi i Framtiden i våre hender setter stor pris på denne dialogen og at bankene prioriterer tid og ressurser til slike rapporter. Vi mener det styrker samarbeidet og begge parter arbeid.

1 — Korona og tekstilbransjen

Leverandørkjeder og arbeiderrettigheter i tekstilbransjen

Tekstilbransjen preges i altfor stor grad av hemmelighold, lave lønninger og usikre arbeidsforhold. Det gjelder spesielt for tekstilarbeiderne lengst nede i leverandørkjeden. Selv om vi kjøper fortsetter å kjøpe mer klær og sko, bruker nordmenn en stadig mindre andel av inntekten sin på dette. Det er et paradoks som muliggjøres ved at mye av produksjonen foregår i lavkostland hvor det er mye billigere å produsere varer. Mye av klærne som selges, blir produsert i Asia hvor lønnsnivået er lavere enn andre steder og hvor den globale konkurransesituasjonen har skapt et «kappløp mot bunnen» hvor land etter land legger til rette for investeringer ved å tilby enda lavere lønninger og enda sterkere knebling av fagforeningene. Produksjonen foregår dermed på bekostning av arbeidere og miljø i land med svak regulering og lite åpenhet. Da blir det de mest utsatte fabrikkarbeiderne som betaler prisen for nordmenns overforbruk¹.

Framtiden i våre hender har over mange år kartlagt eierskap og åpenhet i tekstilbransjen og ser at den over tid karakteriseres av horisontale oppkjøp og ekspansjon². For å forstå leverandørkjeden, må man se på hele kleskonsernet. Det er ikke uvanlig at flere kjeder eies av det samme konsernet og at de har en samlet strategi for innkjøp av varer. En leverandørkjede består av alle deler av vareproduksjon – fra råvare til det ferdige produktet. Innen tekstil er det vanlig at kleskonsernene ikke selv eier fabrikkene, men bestiller plagg fra leverandører. Dette bidrar til en ansvarspulverisering der klesselskapene i altfor stor grad slipper å ta ansvar for arbeidsforholdene de baserer virksomheten sin på. Framtiden i våre hender mener åpenhet om hele leverandørkjeden er avgjørende for bærekraftig tekstilproduksjon. Det er kun slik organisasjoner, fagforeninger og investorer kan se kleskonsernene i kortene og undersøke forholdene for arbeiderne i tekstilbransjen.

Clean Clothes Campaign påpeker at store merker baserer sin virksomhet på produksjon fra underleverandører i lavinntektsland med lavt lønnsnivå og begrenset sosialt sikkerhetsnett for arbeiderne. Forretningsmodellen som dominerer tekstilindustrien tillater merkene å diktere pris og innkjøpspraksis, og de kan derfor sies å de facto fungere som arbeidsgivere som må holdes ansvarlig³.

¹ <https://www.framtiden.no/rapporter-klaer/790-jaget-etter-billig-lonn/file.html>

² <https://www.framtiden.no/rapporter-klaer/801-hemmeleghald-i-halvparten-av-klesbransjen/file.html>

³ <https://cleanclothes.org/breakingpoint>

De aller fleste tekstilarbeidere i verden er kvinner. Det er derfor en viktig kjønnsdimensjon knyttet til rettighetsbrudd i tekstilindustriens leverandørkjeder. Vi har tidligere avdekket den utbredte bruken av kortidskontrakter og seksuell trakassering som er med på å gjøre tekstilarbeidere og fagorganiserte til særlig sårbare grupper⁴. Det er en rekke ulike standarder og retningslinjer som gjelder for både tekstilselskaper og finansinstitusjoner, med sikte på å begrense negative konsekvenser. Blant de mest sentrale står OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILOs kjernekonvensjoner om arbeidstakerrettigheter.

Koronapandemiens påvirkning

Covid-19-krisen har rammet alle ledd i leverandørkjeden bak klærne våre og tekstilarbeiderne er blant dem som har blitt rammet hardest av pandemien. Millioner av tekstilarbeidere verden over har mistet jobbene sine, eller har mindre arbeid og dermed inntekt. De fleste arbeiderne er kvinner, som før pandemien ofte hadde en så lav lønn at den ikke dekket selv de mest grunnleggende behovene.

Mange ulike forhold fører til den uholdbare situasjonen for tekstilarbeidere. Da viruset spredte seg i Kina, førte det til råvaremangel. I importlandene stupte klessalget da samfunn stengte og kleskjedene sluttet å bestille nye varer fra leverandørene sine. Det har ført til at mange fabrikker har hatt sterk nedgang i antall ordre, blitt rammet av økonomisk krise og at fabrikkene ikke har klart å holde de ansatte i arbeid⁵. Det, i tillegg til at kleskjedene presser prisene⁶, gjør at mange arbeidere ikke engang får utbetalt lønn for arbeid de allerede har gjort hvis fabrikken de jobber på går i konkurs. Arbeiderne i land som Kambodsja og Bangladesh har ikke sparepenger å falle tilbake på, og sjelden andre former for sikkerhetsnett. Mulighetene for å finne nytt arbeid er begrenset og mange tvinges til å ta opp lån for å overleve.

Arbeidere uten sikkerhetsnett og med svekkede arbeiderrettigheter, slik tilfellet ofte er med tekstilarbeidere, er særlig utsatt når kriser rammer. En ny rapport⁷ fra det amerikanske researchinstituttet Business & Human Rights Resource Centre avdekker forholdene ved åtte ulike fabrikker fordelt på fem land. Det viktigste funnet var at i syv av de åtte, hadde 9843 tekstilarbeidere, da undersøkelsen fant sted, fortsatt ikke fått utbetalt pengene de har krav på. Dette til tross for at arbeiderne er i en akutt krisesituasjon.

Denne rapporten tar utgangspunkt i tre selskaper. De tre selskapene, Nike, Tapestry og Hennes & Mauritz, er valgt fordi de er eksempler på store selskaper med rettighetsbrudd i leverandørkjeden. Det er også selskaper mange norske forbrukere har et forhold til og som norske finansstrømmer investerer i. Rapporter viser at disse tre selskapene under Covid-19-pandemien indirekte har bidratt til at arbeidere i deres leverandørkjede verden over blir utsatt for omfattende brudd på sine rettigheter. Det dreier seg blant annet om manglende utbetalinger av lønninger og oppsigelser av fabrikkarbeidere uten tilstrekkelig kompensasjon. Dette er store selskaper som bør ta et omfattende ansvar for forholdene i sin leverandørkjede og sørge for levelønn og anstendige arbeidsforhold for arbeiderne som produserer varene deres. Det

⁴ <https://www.framtiden.no/201905297442/aktuelt/levelonn/trakassering-og-korte-kontrakter.html>

⁵ <https://www.framtiden.no/202004287574/aktuelt/levelonn/tekstilarbeidere-i-smittsom-krise.html>

⁶ <https://www.workersrights.org/wp-content/uploads/2020/10/Leveraging-Desperation.pdf>

⁷ https://media.business-humanrights.org/media/documents/Unpaid_wages_v6.pdf

inkluderer også et sikkerhetsnett og å utbetale rettmessig lønn. Det har vært internasjonal oppmerksomhet rundt alle de tre selskapene, både fra organisasjoner og presse og vi legger til grunn at investorer bør ha fanget opp flere av tilfellene.

Tekstilsektoren har vært preget av lave lønninger i mange tiår, også før pandemien, og de fleste arbeidere slet med å tjene nok til å dekke grunnleggende behov. Også i tilfeller der arbeiderne fikk betalt produksjonslandenes minstelønn, var nivået ofte mye lavere enn det som kreves for en arbeider og deres familie. Clean Clothes Campaign jobber med å dokumentere lønnsnivået for tekstilarbeidere og påpeker at myndigheter som setter minstelønnsnivå setter arbeidernes behov opp mot behovet for å forbli konkurransedyktige i det globale markedet⁸. De mener at kleskjedene har vært delaktige i å presse minstelønnsnivå gjennom å jakte på de laveste produksjonskostnadene og slik gitt myndigheter insentiver til å bruke lavt lønnsnivå som konkurransefortrinn. Konsekvensene har blitt at minstelønnen ofte ikke står i sammenheng med levekostnadene og at nivået ligger langt under det som kan anses som en levelønn. Med andre ord var lønnsnivået i tekstilindustrien på et svært lavt nivå også før Covid-19-krisen og tekstilarbeiderne og deres familier var svært sårbare for små nedganger i inntekt. Når man ser utbetaling av overtidstimer og bonuser i denne sammenhengen, er det helt tydelig at det må sees på som en integrert del av arbeidernes grunninntekt og ikke som «valgfrie tillegg» som merker eller fabrikker nå kan velge å se bort fra.

Nike

Navn:	Nike Inc
Klesmerker	Bl.a. Nike, Air Jordan, Converse, Olive Apparel
Overskudd betalt ut i 2020	384 000 000 USD
Åpne fabrikklist	Ja
Signert sikkerhetsavtalen ⁹	nei

Nike er en såkalt supervinner¹⁰, som er selskaper som har klart seg godt gjennom pandemien og hadde god fortjeneste i 2020. Selskapet gikk med et stort overskudd i 2020, og selv i et år hvor pandemien preget hele bransjen betalte Nike 384 millioner USD i utbytte til sine aksjonærer. Det var 11 % mer enn utbyttet året før.

Til tross for det enorme overskuddet, vil ikke Nike bidra til en løsning¹¹ for arbeidere som har mistet jobben. I rapporten Breaking Point¹² dokumenterer Clean Clothes Campaign hvordan både Nike og H&M ved begynnelsen av koronakrisen forpliktet seg til å betale fullt for alle ordre, både de fullførte og de som var i produksjon. Til tross for lovnaden har Clean Clothes Campaign

⁸ <https://cleanclothes.org/breakingpoint>

⁹ <https://www.framtiden.no/202108277735/aktuelt/forbruk/kleskjedene-ma-signere-den-nye-sikkerhetsavtalen.html>

¹⁰ <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/state-of-fashion#>

¹¹ <https://www.framtiden.no/202011247666/aktuelt/levelonn/tekstilarbeidere-mistet-jobben-%E2%80%93-nike-ma-ta-ansvar.html>

¹² <https://cleanclothes.org/news/2021/hm-nike-and-primark-use-pandemic-to-squeeze-factory-workers-in-production-countries-even-more>

dokumentert brudd på arbeiderrettigheter, blant annet manglende lønninger, i selskapenes leverandørkjede. Slik rapporten påpeker er overholdelse av inngåtte avtaler det minste man bør kunne forvente av disse selskapene, og i tillegg har de et ansvar under UNGP til å forhindre og bøte på menneskerettsbrudd i leverandørkjeden.

I denne rapporten har Clean Clothes Campaign samlet en rekke vitnesbyrd og eksempler fra Nikes fabrikker. De finner at av 21 arbeidere de intervjuet, som lagde klær for Nike, var det 13 som hevdet at de fortsatt manglet lønn for en eller flere perioder under pandemien. Estimatenes var at disse arbeiderne i gjennomsnitt manglet 117 USD som de ikke hadde fått utbetalt. I tillegg til disse 13 eksemplene, viste undersøkelsene en nedgang i grunnlønnen til arbeiderne alt i alt. Rapporten finner en økning i arbeidernes reelle lønn (engelsk: take home wage), men at dette i stor grad gjenspeiler en overtidsutbetaling fra fem arbeidere på Eagle Nice-fabrikken i Indonesia.

Violet Apparel

Et eksempel på alvorlige brudd i Nikes leverandørkjede finner vi ved fabrikken Violet Apparel¹³ i Kambodsja. Mer enn 1200 fabrikkarbeidere protesterte i mai 2020 over manglende utbetalte lønninger og fordeler etter at fabrikken permitterte arbeiderne. Arbeiderne krevde kompensasjon for perioden de har blitt suspendert, ansiennitetsgodtgjørelse, betaling for utestående ferie. I juli 2020 mottok lederen for Cambodian Confederation of Unions (CATU), Yang Sophorn, en advarsel fra myndighetene på grunn av hennes rolle i demonstrasjonene. Nike har reagert på kritikken med å hevde at de avsluttet alle bånd til fabrikken i 2006 og at de ikke har noe med saken å gjøre. Likevel har arbeidere inne i fabrikken tatt bilder som viser ordre og materialprøver som i nyere tid knytter Nike til Violet Apparel og Olive Apparel, en fabrikk som også produserer for Nikes og eies av det samme morselskapet.

Hennes & Mauritz

Navn:	Hennes & Mauritz AB
Klesmerker	Bl.a. H&M, Monki, Weekday, Cos, &otherstories
Overskudd betalt ut i 2020	373 000 000 USD ¹⁴
Åpne fabrikkklister	Ja
Signert sikkerhetsavtalen	Ja

Hennes & Mauritz er et selskap med stor produksjon i en rekke ulike land. De er i likhet med Nike og Primark et av tre selskaper Clean Clothes Campaign har satt søkelys på for lønnstyper under pandemien. I 2020 rapporterte H&M Group et driftsoverskudd på 3 099 millioner svenske kroner. Til tross for dette overskuddet, hevder Clean Clothes Campaign at de finner en rekke eksempler

¹³ <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/cambodia-over-1200-garment-workers-protest-over-unpaid-wages-benefits-from-factory-producing-for-intl-brands-incl-company-responses/>

¹⁴ <https://cleanclothes.org/breakingpoint> s. 5

på at arbeidere i leverandørkjeden har meldt fra om brudd på arbeiderrettigheter og manglende lønnsutbetaling i løpet av pandemien.

I rapporten Breaking Point fra juni 2021 sier 18 av 26 intervjuede arbeidere som har laget klær for Hennes & Mauritz at de fortsatt mangler lønn utbetalt for en eller flere perioder av pandemien. Disse 18 beregnet at de manglet gjennomsnittlig 132 USD hver. Også for Hennes & Mauritz sine tilfeller er det en nedgang i både grunnlønn og det totale beløpet som også inkluderer overtidsbetalt og bonuser. Rapporten er tydelig på at ingen av selskapene den omtaler gjør nok for å beskytte arbeiderne fra de økonomiske kostnadene av Covid19-krisen.

ECC II

En av flere rapporterte saker som involverer H&M, er fabrikken ECC II¹⁵, som eies av Gokaldas Export i India. Alle de 1.200 arbeiderne mistet jobbene sine i juni 2020 da fabrikken stengte, uten varsel eller lovpålagt myndighetsgodkjenning. Fabrikken var den eneste av Gokaldas rundt 20 fabrikker som hadde en godt fungerende fagforening og saken blir ansett som et alvorlig tilfelle av fagforeningsknusing. Før koronautbruddet kjempet fagforeningen en innbitt kamp mot underbetaling av arbeidere, da rundt 40 kroner om dagen. Lønna dekket selv ikke de mest grunnleggende behovene til arbeiderne og deres familier, og da fabrikken stengte dørene sine ble det enda mer kritisk. Fagforeningen krevde at ECC II skulle betale arbeidernes utestående lønninger, men fabrikkieren nekter. Arbeiderne har ikke oppsparte midler å falle tilbake på, ikke noe sikkerhetsnett og med liten sjanse for å finne nytt arbeid, tvinges de til å ta opp lån for å overleve.

Tapestry

Navn:	Tapestry Inc
Klesmerker	Kate Spade, Coach og Stuart Weitzman
Fortjeneste 2020	3 240 000 000 USD ¹⁶
Åpne fabrikklistor	nei
Signert sikkerhetsavtalen	nei

Tapestry er et multinasjonalt holdingselskap for luksusmerker. Det vil si at de har en komplisert leverandørkjede med selskaper de eier og som igjen kjøper varer fra ulike fabrikker. Gjennom sine underselskaper som kjøper varer fra ulike fabrikker, har de fått oppmerksomhet for brudd på arbeidstakerrettigheter i leverandørkjeden under pandemien. Dette til tross for at det er et svært stort selskap med høy inntjening. I 2020 meldte de om en bruttofortjeneste på 3,24 milliarder dollar.

¹⁵ <https://www.framtiden.no/202011247666/aktuelt/levelonn/tekstilarbeidere-mistet-jobben-%E2%80%93-nike-ma-ta-ansvar.html>

¹⁶ <https://www.businesswire.com/news/home/20200813005269/en/Tapestry-Inc.-Reports-Fiscal-2020-Fourth-Quarter-and-Full-Year-Results>

Det finnes flere tilfeller hvor Tapestry kritiseres og unnlater å svare på forespørsel om å kommentere funn¹⁷. Denne typen manglende åpenhet bidrar til å gjøre det utfordrende for ulike aktører å undersøke og påvirke selskapet. Clean Clothes Campaigns Covid-19-blogg har oppdateringer om ulike rettighetsbrudd i tekstilsektoren. I Filippinene rapporteres det i desember 2020¹⁸ om at arbeidere på FPF Corporation-fabrikken ble utsatt for urettferdig oppsigelser. Til tross for at arbeidsloven i Filippinene krever at arbeidere får tilbake arbeidet sitt eller kompenseres lønnsmessig etter seks måneder permittering, skjedde ikke dette ved denne fabrikken. Tapestry var et av selskapene som benytter denne fabrikken og som arbeiderne har rettet krav mot for å bistå deres kamp for å få tilbake jobbene.

Superl

En av de mest omtalte sakene knyttet til Tapestry har vært knyttet til Superl-fabrikken¹⁹ i Kambodsja. Det er en fabrikk som produserer luksusvesker for flere selskaper, blant annet for Kate Spade som eies av Tapestry. Soy Sros, som jobbet på fabrikken og ledet den lokale delen av fagforeningen Collective Union of Movement of Workers (CUMW), ble arrestert 2. april 2020. Bakgrunnen var at hun hadde lagt ut kommentarer på sosiale medier som var kritisk til fabrikkens planlagte oppsigelse av fagorganiserte, inkludert en gravid kvinne. Soy Sros hevdet på Facebook at selskapet handlet på tvers av kambodsjanske myndigheters oppfordring om at pandemien ikke måtte brukes som et påskudd for å diskriminere fagforeningsmedlemmer. Etter 55 dager i fengsel under inhumane forhold ble hun løslatt mot kausjon med forverret helsetilstand. Hun er siktet for provokasjon i henhold til straffeloven og risikerer opptil tre års fengsel og bøtlegging. Fagforeninger ba selskapene og fabrikken om å sørge for at alle anklager ble frafalt, at hun skulle få igjen jobben og kompenseres for tiden hun har sittet i fengsel. Organisasjonen Business & Human Rights Resource Centre har gjennom sin rapport om fagforeningsknusing og oppsigelser under pandemien, kartlagt flere eksempler der Superl er et av tilfellene. Tapestry har ikke svart på deres henvendelser i forbindelse med rapporten og rapportforfatterne understreker at deres mangel på engasjement i saken, til tross for den betydelige internasjonale oppmerksomheten den har fått, antyder at de ikke tar ansvar for brudd på organisasjonsfrihet og tariffavtaler i leverandørkjeden. Etter mye internasjonalt press har fabrikkledelsen signert en avtale²⁰ med fagforeningen og blant annet trukket tilbake anklagene mot Sros. Tapestry har ikke engasjert seg i saken, noe fagforeningene er svært skuffet over.

---

¹⁷ <https://www.voguebusiness.com/sustainability/bangladesh-factories-face-smaller-less-profitable-orders-this-christmas>

¹⁸ <https://cleanclothes.org/news/2020/december-2020-covid19-blog>

¹⁹ https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/union_busting_and_unfair_dismissals_garment_workers_during_covid-19.pdf

²⁰ <https://www.framtiden.no/202007027596/aktuelt/levelonn/fagforeningsleder-arrestert-etter-facebook-post.html>

2 — Finansbransjens ansvar

Institusjonelle investorers ansvar

Institusjonelle investorer som kun eier en liten aksjeandel av en rekke ulike selskaper har helt andre muligheter for påvirkning enn når man er en majoritetseier. Samtidig er dette det vanligste, de aller fleste investorer eier i dag bare en liten aksjeandel. Det er derfor en interessant og relevant diskusjon om hvor langt ansvaret til institusjonelle investorer strekker seg.

Institusjonelle investorer er organisasjoner som har som formål å drive investeringsvirksomhet, gjerne på vegne av klienter. Institusjonelle investorer vil typisk forvalte store porteføljer fordelt på flere aktivaklasser og geografiske markeder. Eksempler på institusjonelle investorer er pensjonsfond, forsikringsselskaper, verdipapirfond og statlige investeringsfond. Banker og hedgefond kan også regnes som institusjonelle investorer²¹.

Selskapene i denne undersøkelsen er store tekstilselskaper med kompliserte leverandørkjeder, mange eiere og aktiviteter i en rekke ulike land. Det er derfor en legitim innvending å hevde at et norsk finansforetak med en beskjeden aksjeandel har lite rom for påvirkning og at det er begrenset hvor langt ansvaret strekker seg. Det er likevel ikke en argumentasjon som står seg i møte med dagens aksjemarked og forventninger til investorer. En høy andel av verdens aksjer eies av institusjonelle investorer. På New York-børsen (New York Stock Exchange), verdens største aksjemarked, står institusjonelle investorer for over 85 % av alle handler²². Selv om hver institusjonelle investor gjerne eier en liten andel av et børsnotert selskap, er de samlet sett viktige aktører med svært stor påvirkning på aksjemarkedet. I takt med deregulering og globalisering av verdens finansmarkeder, har institusjonelle investorer fått en stadig viktigere rolle. Slike investorer fungerer i økende grad som finansielle mellommenn og henter avkastning og forsyner

²¹ https://www.finansleksikon.no/Finansleksikon/I/Institusjonell_investor.html

²² <https://www.investopedia.com/ask/answers/06/institutionalinvestor.asp>

finansmarkedene med midler, noe som gjør at deres investeringsstrategi får stadig større innvirkning²³.

Ansvarspulverisering er et gjennomgående problem i vår tids globaliserte og finansialiserte verden. Eierskap er spredt på mange hender og over kompliserte leverandørkjeder. Nettopp derfor er det viktig at investorer er sitt ansvar bevisst og sørger for å minimere risikoen for å bidra til rettighetsbrudd. OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) regnes som rådende standarder for næringslivet og investorer har i henhold til disse et betydelig ansvar. Det kom fram i Posco-saken fra 2013 da OECD kom med sterk kritikk av oljefondet²⁴, som på sin side forsøkte å unndra seg ansvaret på bakgrunn av at de kun var en minoritetsseier. Både OECD og FN har presisert at aksjeeierne skal følge retningslinjene, uavhengig av størrelsen og eierandel.

Investorer som søker å bedre den etiske praksisen hos selskaper de investerer i, kan gjøre det både på egenhånd og i samarbeid med andre investorer. Eksempelvis har Storebrand gått foran og ledet investorinitiativer for å stanse avskoging i Brasil²⁵. Det regjeringsoppnevnte Ekspertutvalget for klimarisiko i oljefondet, som i august 2021 kom med sin rapport, understreket også verdien av at investorer samarbeider for å legge press på selskaper. De skriver blant annet «Investorer har de siste årene i økende grad valgt å samarbeide i sin eierskapsdialog med selskaper de er investert i. Ved å samarbeide tar investorer sikte på å bedre utnytte sine egne ressurser og samtidig legge grunnlag for større innflytelse overfor selskapene ved å tale med én stemme»²⁶. FNs arbeidsgruppe for selskaper og menneskerettigheter (UN Working Group on Business and Human Rights) publiserte i juni 2021 en tilleggsrapport om investorimplementering av UNGP²⁷. De skriver blant annet at til tross for at ansvarlige investorer har en lang historie med å involvere seg i rettighetsbrudd, er de så vidt i gang med å justere sine investeringspraksiser i tråd med internasjonale standarder. De skriver at menneskerettigheter sjeldent adresseres på en systematisk eller prinsipiell måte. Arbeidsgruppa peker på at de fleste investorer har kapasitetsutfordringer og at de fortsatt mangler mye når det gjelder å ha et betydningsfullt rettighetsengasjement. Selv de delene av investoraktivitet hvor hensynet av sosiale konsekvenser er innebygd, mener arbeidsgruppa i stor grad har vært løsrevet fra arbeidet med å justere investeringene i tråd med forventningene i UNGP. Arbeidsgruppa peker på at finansbransjen fortsatt preges av en kultur for kortsiktighet, noe som gir svært uheldige påvirkninger på menneskerettigheter og miljø. Dette eksemplifiseres ved at aksjonærutbytte og lederlønninger ofte knyttes til kortsiktig økonomisk utvikling, parallelt med kostnadsuttak og lønnsstagnasjon for arbeidstakere.

I juni 2021 vedtok Stortinget åpenhetsloven²⁸ som pålegger bedrifter å kartlegge og håndtere negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsforhold og følge opp disse. Den norske åpenhetsloven pålegger også bedriftene å svare på informasjonskrav, noe som vil gjøre det

²³ https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-institutional-investors-statistics-2020_9a827fb7-en#page186 s. 186

²⁴ <https://www.nrk.no/ytring/trist-og-pinlig-fra-norges-bank-1.11119030>

²⁵ <https://www.mynewsdesk.com/no/storebrand-asa/pressreleases/investor-meeting-with-brazilian-government-and-central-bank-of-brazil-3021078>

²⁶ <https://www.regjeringen.no/contentassets/fb49a0e957324d7caadb625c6ec4490c/no/pdfs/r-0655-b-klimarisiko-og-oljefondet.pdf> s. 87

²⁷ <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/UNGPs10/Stocktaking-investor-implementation-reader-friendly.pdf>

²⁸ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

enkler for forbrukere, organisasjoner, investorer og å andre å få informasjon om forholdene i leverandørkjeden bak de ulike produktene, og hvilke risikovurderinger som gjøres for å sikre menneskerettighetene – også i konkrete saker. Åpenhetsloven gjelder for alle selskaper over en viss størrelse, og vil derfor også gjelde for norske banker når den trer i kraft. Åpenhetsloven stiller blant annet krav til gode aktsomhetsvurderinger som de som omfattes av loven skal redegjøre for og som de må sørge for å oppdatere og offentliggjøre. Loven pålegger bedriftene en rekke krav og unnlatelser kan straffes med økonomiske sanksjoner.

Aktsomhetsvurderinger

Å utvise aktsomhet er en avgjørende del av det ansvarlige næringslivet. Å kartlegge risikoen for menneskerettighetsbrudd er et viktig første steg for å kunne minimere sjansen for at selskap eller andre ledd av leverandørkjeden bidrar til rettighetsbrudd. For å være et egnet verktøy må aktsomhetsvurderingene være troverdige, grundige og basert på kjennskap til lokal kontekst.

Aktsomhetsvurderinger (engelsk: due diligence) skal ifølge OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, forstås som en prosess der selskap kan kartlegge, forebygge, begrense og gjøre rede for hvordan de håndterer eksisterende og potensielle negative konsekvenser av sin virksomhet²⁹.

Principles for Responsible Investment (PRI) er et FN-støttet nettverk av investorer. De publiserte i 2020 en guide for institusjonelle investorer om håndtering av menneskerettigheter. Når det gjelder aktsomhetsvurderinger er det en viktig del av ansvaret for å respektere menneskerettigheter. I prosessen med å gjennomføre en aktsomhetsvurderinger, bør det identifiseres både faktiske og potensielle negative påvirkninger som skyldes selskapene man har investert i, samt prosedyrer for å forhindre og redusere disse. I tillegg må investorer fortløpende kartlegge hvordan menneskerettighetshensyn forvaltes, kommunisere utfall, og iverksette handlinger til kunder, aksjonærer, offentligheten og berørte interessenter³⁰.

For å få oversikt over egen eksponering og nødvendige handlinger, må investorer etterspørre informasjon fra hele leverandørkjeden. Denne håndteringen av påvirkning på menneskerettigheter, bør gjenspeiles i investeringsbeslutningen når en portefølje bygges og kapital forvaltes. PRI understreker at i forkant av investeringsbeslutningen bør investorer vurdere negative påvirkninger på menneskerettighetene og sette klare forventninger til implementering av UNGP³¹. Etter investeringen bør investorene på kontinuerlig basis identifisere negative påvirkninger og bruke påvirkningsmuligheter for at disse adresseres effektivt.

Når det gjelder finansforetakenes ansvar for aktsomhetsvurderinger, er det klart i OECDs retningslinjer at investorforbindelser dekkes av kravet til aktsomhetsvurderinger³². OECD understreker at finansinstitusjonene forventes å gjennomføre aktsomhetsvurderinger for å identifisere, forhindre og redusere negativ påvirkning. Det forventes ikke at investorene er

²⁹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/innsikt/aktsomhet/id652493/>

³⁰ <https://investesg.eu/2021/05/10/institutional-investors-human-rights-due-diligence/>

³¹ <https://www.unpri.org/download?ac=11953>

³² <http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>

ansvarlige for brudd selskap gjør seg skyldig i, men at de gjør aktsomhetsvurderinger i investeringsprosessen og bruker tilgjengelige virkemidler for å påvirke³³.

OECD påpeker at mange investorer har store porteføljer som gjør det krevende å kontinuerlige identifisere risiko. Å benytte seg av en risikobasert tilnærming gjør at slike investorer kan identifisere områder med særlig stor risiko for negativ påvirkning og slik prioritere selskaper de følger opp. Veiledningen understreker også behovet for å bruke allerede eksisterende informasjon og ulike framgangsmåter og kontinuerlige oppdatere informasjonen om risikoen, da dette er i stadig endring. For å sikre troverdighet i vurderingene bør investorer basere seg på ulike kilder og ressurser, blant annet sivilsamfunn og media.

Fondsinvesteringer i tekstilselskapene

Datagrunnlaget for tabellene nedenfor er hentet fra databasen Morningstar direct 6. oktober 2021. Vi tar forbehold om at det i etterkant kan ha forekommet endringer i eierskapet. Dette er ikke en uttømmende liste over alle finansielle bindinger mellom Norge og de tre selskapene. Det er kun en oversikt over fondsinvestering der en av Etisk bankguide-bankene³⁴ er fondseier. Dataene for oljefondet er hentet fra fondets nettside³⁵ og er seneste tilgjengelige informasjon, fra 31.12.2020.

Våre funn viser at norske banker selger sine kunder fondsprodukter med eierskap i de tre selskapene og at de har vært investert i sektoren under pandemien. Flere av fondene med investeringer i selskapene har det som kan kalles en bærekraftsprofil.

Hennes & Mauritz

Fondsnavn	Fondseier	Antall aksjer	Markedsverdi (NOK)
Danske Invest Index Europe Restricted	Danske Bank	75875	13 503 137
KLP AksjeGlobal indeks 1 A	KLP	148775	26 657 655
KLP AksjeEuropa Indeks I	KLP	56516	10 096 091
KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar	KLP	19193	3 418 989
KLP AksjeNorden Mer Samfunnsansvar	KLP	188514	33 594 492
KLP AksjeNorden Indeks	KLP	417168	74 509 247
Storebrand Global Indeks	Storebrand	23325	4 764 341
Storebrand Global ESG Plus	Storebrand	68612	11 958 775

³³ <https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>

³⁴ <https://etiskbankguide.no/bank/banker/>

³⁵ <https://www.nbim.no/en/the-fund/investments/component/#/>

Storebrand Global ESG	Storebrand	1535.00	267 544
Storebrand Indeks - Norden	Storebrand	96511	16 821 450
Storebrand Indeks - Alle Markeder	Storebrand	6051	1 054 663
DNB Norden Indeks	DNB	204615	35 663 462
DNB Klima Indeks	DNB	5484	955 837
DNB Barnefond	DNB	79841	13 915 922
DNB Europa Indeks	DNB	13107	2 284 491
DNB Global Indeks	DNB	61154	10 658 864
	Oljefondet (NBIM)	0,78 %	2 323 989 385

Nike

Fondsnavn	Fondseier	Antall aksjer	Markedsverdi (NOK)
DIX USA Restr.	Danske Bank	63028	79 904 002
DIX Global AC Restr.	Danske Bank	32192	46 167 134
Danske Invest Select Tac Asset All Norge	Danske Bank	166	210 446
Danica Pensjon Norge - Aksjer	Danske Bank	4400	5 578 096
KLP AksjeGlobal indeks 1 A	KLP	197186	250 377 559
KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar	KLP	35200	44 698 629
KLP AksjeUSA Indeks USD	KLP	45900	57 328 887
KLP AksjeGlobal Flerfaktor I	KLP	182700	231 998 080
Storebrand Global Indeks	Storebrand	34407	45 741 263
Storebrand Global ESG Plus	Storebrand	35387	50 749 182
Storebrand Global ESG	Storebrand	10591	15 188 758
Storebrand Indeks - Alle Markeder	Storebrand	9477	13 591 149
DNB Global Lavkarbon	DNB	5904	8 467 041
DNB Global Core	DNB	12919	18 527 388

DNB Klima Indeks	DNB	2860	4 101 581
DNB USA Indeks	DNB	12496	17 920 756
DNB Global	DNB	279419	400 720 197
DNB Global Indeks	DNB	110419	158 354 026
Nordea Global	Nordea	18565	21 481 890
	Oljefondet (NBIM)	0,83 %	15 868 490 637

Tapestry

Fondsnavn	Fondseier	Antall aksjer	Markedsverdi (NOK)
Danske Invest Select Gl Equity Solution	Danske Bank	3396	1 097 440
Storebrand Global Indeks	Storebrand	211	78 947
Storebrand Indeks - Alle Markeder	Storebrand	1849	648 998
KLP AksjeGlobal Small Cap Indeks I	KLP	46200	14 929 846
	Oljefondet (NBIM)	1,23 %	907 123 259

Våre funn viser at flere av aktørene som tilbyr norske kunder fondsprodukter, er eksponert mot tekstilsektoren. Ingen av finansinstitusjonene vi har kontaktet om denne undersøkelsen har ekskludert noen av de tre selskapene. Det er ikke snakk om store aksjeandeler, men mindre andeler i store selskaper med mange aksjonærer og høy inntjening og hvor ansvaret dermed spres utover. Å eie mindre aksjeandeler gir finansinstitusjonene likevel påvirkningsmulighet og de kan utøve aktivt eierskap for å bedre selskapenes praksis.

3 — Bankenes verktøy og påvirkning

Under følger en gjennomgang av ulike verktøyene vi mener er mest sentrale og som banker i ulik grad selv trekker fram.

Aktsomhetsvurdering

Framtiden i våre hender forventer at investorer gjennomfører grundige aktsomhetsvurderinger som ligger til grunn for investeringene. Se kapittel to for mer detaljer. Under pandemien har det fra et tidlig tidspunkt vært klart at tekstilsektoren var spesielt utsatt for rettighetsbrudd, noe som ikke overrasker de som kjenner sektoren. Framtiden i våre hender mener derfor det er rimelig å anta at forutsetningene som lå til grunn for tidligere vurderinger bankene hadde gjort raskt ble totalt endret og at det derfor er beste praksis å foreta en helhetlig ny tilnærming til sektoren for bl.a. å identifisere brudd, egnede virkemidler for påvirkning og mulig oppreising.

Av bankene i undersøkelsen er det kun Storebrand som er helt klare på at pandemien har ført til at de har foretatt nye aktsomhetsvurderinger og identifisert tekstilsektoren som en av de som ble mest negativt påvirket av pandemien. Også KLP framhever at de tidlig tok tak og identifiserte tekstil og bygg og anlegg som særlig sårbare sektorer. KLP peker også på en viktig utfordring knyttet til at Covid-19 gjør det enda vanskeligere for tredjeparter å besøke fabrikker og kryssjekke informasjon om disse.

Generelt har norske finansinstitusjoner et relativt høyt nivå på sitt policyarbeid med bærekraft og det som i bankverden heter ESG (environmental, social and corporate governance/miljø-, sosiale og eierstyringsforhold). Etisk bankguide-rangeringen bruker en internasjonal metode for å vurdere bærekraftspolicyer, noe som gjør det mulig å sammenlikne internt i et land og på tvers av de ulike landene i nettverket. De norske bankene scorer stadig høyere og ligger på et høyt nivå sammenlignet med andre lands banker. Flertallet av finansinstitusjonene i undersøkelsen baserer seg på allerede eksisterende prosedyrer og verktøy, og har ikke lagt om strategier basert på pandemiens påvirkning på tekstilsektoren. Nordea skriver at arbeid og leverandørkjeder er en integrert del av deres ESG-arbeid og at dette har fått et økt fokus under pandemien. Både oljefondet og DNB trekker fram at ESG er en integrert del av den totale risikovurderingen og at den forhøyede ESG-risikoen under pandemien generelt har påvirket investeringsbeslutninger og det aktive eierskapet. De skriver også at de intensiverte sitt arbeid med tekstilsektoren på

bakgrunn av nye aktsomhetsvurderinger allerede i februar 2020. For Danske Bank har ikke pandemien påvirket deres vurdering av industrien, men de skriver at de kontinuerlig arbeider med leverandørkjedefragmenter. Ingen av de fire institusjonene nevnt i dette avsnittet har lagt opp til en ny, helhetlig tilnærming til sektoren. Finansinstitusjonene omtaler ESG som én enhet, uten at alle ser ut til å differensiere like godt mellom de ulike aspektene. Covid-19-situasjonen spesielt har ytterligere skjerpet utfordringene i den sosiale dimensjonen, det vil si S-en i ESG-arbeidet. Det dreier seg stort sett om arbeidsløshet, oppsigelser, manglende betaling av tilgodehavende, manglende erstatning osv.

Voteringer

Stemmegivning på selskapers årsmøter er en måte investorer utøver sitt aktive eierskap på. For kapitalforvaltere med eierskap i mange ulike selskaper er ofte det meste av stemmegivningen automatisert og satt bort til leverandører. Å fremme aksjonærforslag til generalforsamlinger er ofte en krevende prosess. Om man ikke fremmer egne forslag, er det fullt mulig å stemme for forslag fra andre aksjonærer. Ingen av bankene i denne undersøkelsen fremmet selv forslag om tekstilarbeidernes situasjon til disse tre selskapers årsmøter.

Oljefondet, Nordea, KLP og Storebrand publiserer sin stemmegivning i et søkbart arkiv på sine nettsider. Det bidrar til økt åpenhet og gjør det mulig å etterprøve hvordan disse institusjonene stemmer på ulike forslag. Oljefondet offentliggjør også hvordan de planlegger å stemme og redegjør for tilfeller hvor de stemmer mot styrets anbefaling. DNB rapporterer på sine nettsider om stemmegivning, men kun der de har stemt mot selskapets anbefaling, samt overordnet statistikk for total stemmegivning.

Til disse tre selskapene har det ikke kommet inn aksjonærforslag som utelukkende omhandler Covid-19. Både Nike og Hennes & Mauritz har fått inn forslag som omhandler selskapers bærekraftige praksis.

På Hennes & Mauritz' generalforsamling som ble avholdt mai 2020, ble det fremmet et forslag fra Fondazione Finanza Etica om bærekraft³⁶ der de ba om at selskapet "(i) fully discloses the sustainability targets that must be fulfilled by all members of the senior executive team to trigger variable remuneration and annually reports the performance of senior executives against those targets; (ii) discloses precisely the members of the executive management team and responsible for other group functions to which the above mentioned targets apply; (iii) discloses the ratios of fixed to variable pay for the group's CEO and Chairman as well as the average ratio of fixed to variable pay for the senior executive team; (iv) indicates and, where applicable, explains whether comparable companies have been taken into account in order to establish the company's remuneration policy for the senior executive team; and (v) provides information on whether any external advisors took part in the definition of the remuneration policy and, if so, their identity".

Ingen av finansinstitusjonene i undersøkelsen stemte for dette forslaget.

---

³⁶ <https://hmggroup.com/wp-content/uploads/2020/10/NOTICE-OF-ANNUAL-GENERAL-MEETING-HM-2020.pdf>

På Hennes & Mauritz' generalforsamling som ble avholdt mai 2021, ble det fremmet et forslag fra Fondazione Finanza Etica om bærekraft³⁷ der de ba om at selskapet *“(i) fully reports the sustainability goals that must be achieved in order for variable remuneration to be paid to senior executives and annually reports the performance of senior executives against those goals; (ii) discloses precisely the executives to which the abovementioned goals apply; (iii) publishes the ratios of fixed to variable pay for the group’s CEO and chairman as well as the average ratio of fixed to variable pay for the company’s senior executives; (iv) indicates what part of the variable remuneration is based on sustainability criteria that are linked to a long-term incentive plan; and, where applicable, explains whether other comparable companies’ remuneration systems have been taken into account when establishing the remuneration system for senior executives; and (v) provides information on whether external advisors took part in the developing the remuneration system and, if so, which advisors these are.”*

KLP stemte for dette forslaget. Ingen andre av finansinstitusjonene i undersøkelsen stemte for. Storebrand opplyser om at de ønsket å stemme for forslaget, men at en feil med den svenske dokumentasjonen deres førte til at stemmen ikke ble registrert.

Nikes generalforsamling ble avholdt 6. oktober 2021. Der ble det fremmet et forslag av Domini Impact Investments med flere der de ba selskapet *“publish a Human Rights Impact Assessment, at reasonable cost and omitting proprietary/confidential information, examining the actual and potential human rights impacts of its cotton sourcing practices, throughout the full supply chain.”*

Storebrand, KLP og Nordea stemte for dette forslaget. Oljefondet, DNB og Danske Bank stemte imot.

Initiativer og samarbeid

Norske investorer opererer ikke i et vakuum. Framtiden i våre hender ønsker at finansnæringen skal ta ansvar for alle selskaper de har forretningsforbindelser med, men anerkjenner samtidig begrensningene i å være én enkelt norsk aktør. Nettopp av den grunn forventer vi også at finansinstitusjonene jobber gjennom forpliktende og egnede investorinitiativer og tar ansvar for å påvirke disse til å ha mest mulig positiv effekt.

Storebrand har ved flere anledninger inntatt en lederposisjon når det gjelder påvirkning gjennom slike samarbeid. Det har også vært tilfellet under Covid-19-pandemien. Om bakgrunnen for dette skriver de *«the context of the pandemic required a coordinated and long-term response. We knew these issues had no quick fix. Therefore, we joined a collaborative initiative on Covid-19 at the Investor Alliance for Human Rights as soon as it was launched and became lead investors for the engagements with Burberry and H&M”*. Dette arbeidet er basert på initiativet Investor Statement on Coronavirus Response, som omtales nedenfor. Videre oppfølging med signerte initiativer er ressurskrevende, men viktig arbeid for å bidra til positiv endring.

Andre initiativer og samarbeid bankene i undersøkelsen trekker fram er:

---

³⁷ <https://hmgroupp.com/news/notice-of-annual-general-meeting-2/>

- **Investor statement on coronavirus response**³⁸: uttalelse fra 335 institusjonelle investorer om forventninger til selskaper. Ikke spesifikt om tekstilsektoren.
Norske finansinstitusjoner som har signert: Storebrand, KLP og Nordea
- **Find it, Fix it, Prevent It**³⁹: et initiativ startet opp i 2019 mot moderne slaveri. Ikke spesifikt om tekstilsektoren eller korona.
Norske finansinstitusjoner som støtter det: KLP. I tillegg har initiativet flere partnere der norske finansinstitusjoner er med, som for eksempel KnowTheChain og Principles For Responsible Investment.
- **KnowTheChain Investor Statement**⁴⁰: Uttalelse om tvangsarbeid og anstendig arbeid i leverandørkjeder. Også bidratt med data om selskaper om betaling av arbeidere under pandemien.
Norske finansinstitusjoner som har signert: DNB og Storebrand
- **Social & Labor Convergence (SLCP)**⁴¹: et bransjeverktøy som utvikler metoder for undersøkelse og datainnsamling. Omhandler ikke Covid-19 spesifikt, men SLCP gjorde flere tilpassinger av sin prosess som følge av Covid-19, for å sikre at man kunne fortsette å gjennomføre vurderinger av arbeidsforholdene på en troverdig og bærekraftig måte under pandemien⁴² Oljefondet bidrar finansielt til dette.
- **Platform Living Wage Financials (PLWF)**⁴³: allianse av 17 finansinstitusjoner som følger opp lønnsforholdene i globale forsyningskjeder og som har vært opptatt av følgene av Covid-19.
Storebrand er medlem i PLWF.

Oljefondet og Danske bank har ikke vært del av noen investorsamarbeid som spesifikt omhandler koronasituasjonen.

Framtiden i våre hender har under pandemien, gjennom kampanjen #PayYourWorkers, jobbet for at tekstilselskapene skal bidra til et lønnsgarantifond⁴⁴, ved å betale en øremerket andel på klærne de kjøper. Slik kan de sørge for at arbeiderne ikke blir stående uten betaling når kriser rammer i framtiden. Ingen av bankene i undersøkelsen har offentlig tatt til orde for et slikt lønnsgarantifond. Storebrand oppgir at et slik fond har vært et selvstendig tema generelt og i forkant av selskapers årsmøter.

Et annet viktig tema innen tekstilsektoren har vært videreføring av sikkerhetsavtalen (The Bangladesh Accord)⁴⁵ for tekstilarbeidere, som lenge så ut til ikke å bli videreført. Sikkerhetsavtalen kom på plass ette kollapsen av Rana Plaza i 2013 og har som hensikt å gjøre fabrikkene sikrere. Omfattende press utenfra har vært avgjørende for å få tekstilselskapene til å

³⁸https://www.iccr.org/sites/default/files/page_attachments/investor_statement_on_coronavirus_respons_e_06.23.2020.pdf

³⁹https://www.modernslaverycccla.co.uk/sites/default/files/2021-04/CCLA_Find%20It%20Fix%20It%20Prevent%20It%20Annual%20Report.pdf

⁴⁰<https://knowthechain.org/wp-content/uploads/KnowTheChain-investor-statement.pdf>

⁴¹<https://slconvergence.org/>

⁴²<https://slcp.zendesk.com/hc/en-us/articles/360012689220-What-measures-is-SLCP-taking-related-to-COVID-19->

⁴³<https://www.livingwage.nl/>

⁴⁴<https://www.framtiden.no/202103247706/aktuelt/levelonn/kleskjedene-ma-ta-korona-ansvar.html>

⁴⁵<https://www.framtiden.no/202108277735/aktuelt/forbruk/kleskjedene-ma-signere-den-nye-sikkerhetsavtalen.html>

signere denne. Ingen av bankene i undersøkelsen har offentlig tatt til orde for en slik sikkerhetsavtale. Storebrand, KLP og DNB oppgir at fortsettelse av avtalen har vært tema for eierskapsdialog. Nordea oppgir at de støtter fortsettelsen av avtalen.

Bærekraftsfond

Norske banker tilbyr fond som på ulike måter gir inntrykk av å ta særlig hensyn til bærekraft og miljø. Det er ikke én definisjon for hva som skal til for å selge fond med et navn som gir inntrykk av å være mer bærekraftige enn de andre.

Disse fondene med bærekraftig profil inneholder aksjer i minst et av de tre selskapene

-
- Storebrands Global ESG plus
- Storebrands Global ESG
- DNBs Global Lavkarbon
- DNBs Barnefond
- DNB Klima Indeks
- KLPs AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar
- KLPs AksjeNorden Mer Samfunnsansvar

På spørsmål om hvilke krav som stilles til selskaper i slike porteføljer, er det ulike innganger hos de tre aktuelle finansinstitusjonene i listen over. De to KLP-fond er to av totalt ti svanemerkede fond KLP tilbyr. I disse fondene er det gjort en positiv selektering av selskaper basert på hvordan de samlet sett gjør på ESG og hvor enkelte bransjer er utelukket. Dette er fond som stiller krav til ESG-rating og arbeidsforhold, men som likevel investerer i Hennes & Mauritz og Nike. Både Storebrand og DNB viser til at de generelt stiller høye krav til selskaper i sin portefølje, uavhengig av bærekraftsprofilen. DNB sier også at det er enkelte aktivt forvaltede fond der de stiller krav til at gjennomsnittet på ESG-ratingen skal være høyere enn gjennomsnittet for referanseindeksen. DNB sier videre at for fond med bærekraftstema er det høyere trykk på dialog og stemmegivning med formål om å skape endring i selskapene. Ingen av finansinstitusjonene gir en nærmere forklaring på hvorfor fond med bærekraftig profil, likevel investerer i fast fashion, der selve forretningsmodellen gjør risikoen for rettighetsbrudd uakseptabelt høy.

Ingen har satt særegne og strengere krav til selskapene i sine bærekraftsfond i forbindelse med Covid-19. De som jobber med problemstillingen reiser spørsmålet til selskapene uavhengig om selskapene inngår i et bærekraftsfond eller ikke.

Eierskapsdialog med selskapene

Gjennom dialog med selskaper, kan investorer påvirke gjennom å dele sine forventninger og anbefalinger. Eierskapsdialogen er en viktig del av det ansvarlige eierskapet, men generelt vanskelig tilgjengelig. Særlig krevende er det å få oversikt over hva som har blitt diskutert på et detaljert nivå. Mer åpenhet i finanssektoren ville gjøre det enklere å vurdere effekten av eierskapsdialogen.

Framtiden i våre hender en beste praksis innen påvirkning er å jobbe langsiktig og systematisk med hele industrien. Det vil ofte innebære en koordinert innsats i samarbeid med andre investorer som setter samme krav. Det er noen viktige nyanser som er krevende å få øye på, men som er avgjørende for best mulig eierskapsarbeid. Denne rapporten anerkjenner at slikt arbeid krever tid, ressurser og tålmodighet og vurderer hvilke investorer som går lengst i å sannsynliggjøre at deres vurderinger og metoder bidrar positivt. Alle finansinstitusjonene i undersøkelsen har en viss grad av systematikk i sin tilnærming til sektoren, men det er den kontinuerlige påvirkningen og prioriteringen av virkemidler de aller beste gjør godt. Det kan være en sentral forskjell mellom reelt påvirkningsarbeid på den ene siden og å sjekke fakta, dele generelle forventninger og gjennomføre ordinære dialogemøter på den andre.

Danske Bank

Har hatt fem møter med H&M siden februar 2020 der ESG-spørsmål har blitt diskutert. Referater fra disse er ikke tilgjengelig, men Danske Bank skriver at leverandørkjedeproblematikk var del av samtalen. Innen denne tematikken har Danske Bank særlig løftet fram supply chain resilience (leverandørkjedenes evne til å tilpasse seg endringer) og ytret forventninger om tett kontakt med lokale interessenter. Danske Bank har ikke tidsavgrensede eller kvantitative mål for påvirkningsarbeidet, men overvåker og måler den overordnede framgangen.

Danske Bank har ikke hatt dialog med Nike eller Tapestry siden februar 2020.

Storebrand

Storebrand rapporterer om omfattende dialog med H&M under pandemien. De har tatt en lederrolle for påvirkning av H&M som del av the investor Alliance Garment and Apparel initiative. Det har vært generell dialog om arbeidstakerrettigheter, men også med et spesielt fokus på Covid-19. Dialogen har vært ført på digitale møter og over e-post, og også inkludert andre investorer. Storebrand rapporterer konkrete krav til H&M og progresjonen på disse ulike kravene. I tillegg deler de sine forventninger til eierskapsdialogen i tiden framover.

Gjennom det samme investorinitiativet har Storebrand indirekte jobbet med påvirkning av Nike. For Nike har initiativet blitt ledet av amerikanske investorer, etter samme modell som H&M. Storebrand trekker fram at en slik ansvarsdeling mellom ulike investorer gjør det mulig å gå sammen for å påvirke en rekke ulike selskaper. Også de konkrete kravene og vurderingene av framgang følger samme modell Storebrand brukte for H&M.

Storebrand har ikke hatt dialog med Tapestry. De har brukt Worker Rights Consortium sin oversikt, der Tapestry ikke er nevnt. Selskapet har heller ikke blitt valgt til påvirkning av den tidligere nevnte investoralliansen. Storebrand skriver at dette er rart fordi det virker som et selskap med høy risiko. Storebrand har derfor nå definert dem som et selskap med potensiell risiko og har forsøkt å komme i kontakt med dem med de samme kravene som til H&M og Nike.

DNB

DNB har hatt to møter med H&M om arbeidstakerrettigheter i 2020. Dialogen har omhandlet arbeidstakerrettigheter og andre bærekraftsspørsmål generelt, men også Covid-19 spesielt. DNB

viser til konkrete mål for dialog med H&M. For koronarelatert problematikk har de spesielt løftet behovet for retningslinjer og klagemekanisme for å beskytte arbeidere i egen virksomhet og leverandørkjede. I tillegg til individuelle møter har de også deltatt i initiativet KnowTheChain som har jobbet opp mot H&M.

DNB har hatt to møter med Nike om arbeidstakerrettigheter i 2020. DNB viser til at i alle dialoger de har med selskaper, setter de milepeler for når de vil oppnå mål for påvirkningen. I tillegg til individuelle møter har de også deltatt i initiativet KnowTheChain som har jobbet opp mot Nike.

KLP

KLP sier at de gjør vurderinger av hvordan eierskapsdialogen har mest effekt. De har hatt direkte dialog med alle de tre nevnte selskapene under pandemien. Etter at Framtiden i våre hender tok kontakt med KLP, har de konfrontert selskapene med våre påstander. De beskriver dialogen med selskapene og hva de har spilt inn, og vil framover følge opp påstandene der det er ord mot ord. KLP etterspør statistikk knyttet til rettighetsbrudd fra selskapene og er tydelige på at de forventer åpenhet.

Nordea

Nordea skriver at de har noen møter med H&M i året og en pågående dialog om bærekraftsspørsmål. I tillegg har de foretatt flere besøk til leverandører. Arbeid og leverandørkjedeproblematikk har fått et økt fokus under pandemien. Nordea viser til Covid-19-utalelsen de har signert som grunnlag for påvirkningen i tråd med disse forventningene. I tillegg til eget arbeid med påvirkning, viser Nordea også til en pågående dialog med The Platform Living Wage Financial som investorssamarbeid for påvirkning, men er ikke medlem der.

Nordea skriver at de har pågående dialog med Nike om ulike ESG-temaer. De har tatt kontakt med selskapet om deres håndtering av Covid-19 og fått tilbakemelding på at de jobber med fabrikkene for å sikre HMS. Det er et selskap Nordea melder at de jevnlig søker oppdatert ESG-informasjon om og foretar nye aktsomhetsvurderinger av. Deres nyeste aktsomhetsvurdering av Nike ble foretatt i juli 2020. Nordea vurderer Nike som et selskap som gjør det bra på ESG-spørsmål og mener de på noen områder har bransjeledende standard.

Oljefondet

Oljefondet melder at de har dialog med mange av selskapene i porteføljen, men rapporterer ikke på innholdet i dialogen med de ulike selskapene. De understreker likevel at de har hatt dialog med de tre selskapene i løpet av perioden og at menneskerettigheter, herunder også arbeidstakeres rettigheter, har vært del av denne dialogen. De skriver at de følger opp hendelser og har dialog med eksterne interessenter når de mottar nyttig informasjon for eierskapsarbeidet.

Annet aktivt eierskapsarbeid

Danske Bank følger sine etablerte prosedyrer for aktivt eierskap, men skriver at når det oppstår kriser kan det være nødvendig å ta spesielle hensyn. Når det gjelder pandemien trekker de fram

at de har stemt mot økte lederlønninger for selskaper som har blitt spesielt hardt rammet av krisen og som derfor bl.a. har sett det nødvendig med masseoppsigelser.

DNB har ikke spesifikke prosedyrer for ansvarlig eierskap under kriser, men skriver at de bruker rammeverk for å vurdere risiko, noe som er høyst relevant under kriser som eskalerer utfordringer. DNB har i sin dialog med tekstilselskaper hatt sikring av arbeidsplasser som hovedprioritet. Videre har de også prioritert at selskapene skal betale allerede bestilte ordre og gått ut mot bruken av rekrutteringsbyråer. DNB skriver at de prioriterer Kina og andre høyrisikoland som blant annet Russland, Saudi-Arabia og Myanmar i sitt arbeid med leverandørkjeder.

I tillegg til å avgi stemme på generalforsamlinger, har Storebrand gått i dialog med Hennes & Mauritz om aksjonærforslag på deres generalforsamling, blant annet om forslag fra Clean Clothes Campaign. De skriver også at de har som mål alltid å diskutere lønnsnivå med tekstilselskaper. Storebrand jobber også i noen tilfeller med politiske reguleringer og har blant annet deltatt i Koalisjonen for ansvarlig næringsliv (KAN)⁴⁶ og støttet arbeidet for den nye Åpenhetsloven. Der har de vært talsperson for investorene i nettverket og ikke selv deltatt på høringene om loven, men gitt innspill til Finans Norge som deltok.

KLP understreker at deres eierskapsarbeid er framoverskuende og at det er framtidig risiko for negative virkninger som er avgjørende. Deres vurdering er at kriser gjør de mest sårbare enda mer sårbare og dette danner grunnlaget for vurderingene. KLP mener også at code of conduct (selskapenes egne etiske retningslinjer) som mange banker baserer sitt aktive eierskap på, har en viss grad av ansvarsfraskrivelse. KLP understreker også at utbytte må reflektere selskapets praksis og at de ikke ønsker avkastning på bekostning av andre. Også KLP er med i Koalisjonen for ansvarlig næringsliv, som jobber for Åpenhetsloven.

Nordeas vurdering er at mange av målene for selskapers lønnsnivå krever kontinuerlig arbeid og at det derfor vil virke mot sin hensikt å sette tidsavgrensninger for disse. De har derfor valgt en strategi som baserer seg på å overvåke framgang og tydelig kommunisere forventninger.

Oljefondet er en enorm investor som i gjennomsnitt eier 1,4 prosent av alle børsnoterte selskap i verden⁴⁷. De understreker at de har en kjede med virkemidler de bruker for å heve hele nivået av ansvarlighet hos selskapene i porteføljen. De har en pågående prosess med årlige aktsomhetsvurderinger og oppfølging av hendelser de fanger opp. Oljefondet bidrar også til OECDs arbeid med ansvarlig næringsliv på flere områder, inkludert overfor klesbransjen. De deltok i utviklingen av sektorveilederen for institusjonelle investorer.

---

⁴⁶ <https://koalisjonenkan.no/>

⁴⁷ www.nbim.no

4 —

Konklusjoner og anbefalinger

Konklusjoner

Framtiden i våre hender har gjennom denne rapporten vist hvordan pandemien har rammet tekstilarbeidere hardt. Dette er en sektor preget av ansvarspulverisering og svært høy risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter. Måten tekstilbransjen er strukturert, bl.a. med produksjon i land med lave lønninger og ingen arbeidsledighetstrygd, gjør den lite egnet til å takle kriser. Koronapandemien har ført til kansellerte bestillinger, permitteringer, oppsigelser, ytterligere fagforeningsknusing og tilbakeholdt lønn for utført arbeid for tekstilarbeidere i produksjonsland. Det har også begrenset muligheten til å foreta kontroller og tilsyn på fabrikkene. De tre selskapene i denne undersøkelsen er illustrerende for problematikken knyttet til leverandørkjeder, enorme selskaper og ord mot ord. Det er de uoversiktlige strukturene, mange ulike leverandører og stor sjanse for rettighetsbrudd som gjør at investorer bør ha en helhetlig og grundig tilnærming til sektoren.

Denne rapporten viser at norsk finansnæring er tydelig eksponert mot sentrale aktører i tekstilsektoren. Bankene i denne undersøkelsen viser at de har relativt gode policyer for arbeidet med arbeiderrettigheter og har identifisert tekstil som en sektor med risiko for rettighetsbrudd. Ingen av aktørene i undersøkelsen har egne prosedyrer som gjelder for kriser, men viser til ulike måter å håndtere endringer på. Når det gjelder implementering av retningslinjene generelt og oppfølging av koronapandemien spesielt er det et språk i praksis.

Sentrale retningslinjer for ansvarlig forvaltning plasserer et betydelig ansvar hos investorer, også i de tilfellene der det er snakk om små eierandeler og man er en passiv investor. Koronapandemien har ført til brutale og raske omveltninger, noe som skaper behov for en helhetlig og systematisk inngang til hele sektoren. Her skiller Storebrand og KLP seg ut med å være tydeligst på at de, arbeidet med denne sektoren, gjennomgående har vært langt framme i å ha en overordnet plan for identifisering av brudd, troverdig, gjennomarbeidet og fleksibel tilnærming til de mest effektive virkemidlene for påvirkning, samt tett og kontinuerlig oppfølging for å nå konkretiserte og langsiktige målsetninger. Storebrand skal ha særlig honnør for å ta på seg en lederrolle i arbeidet med påvirkning av Hennes & Mauritz.

Kriteriet for å bli med i denne casestudien, var at finansinstitusjonene hadde investert i minst et av de tre selskapene per 6.oktober 2021. Ingen av finansinstitusjonene har ekskludert de tre selskapene i undersøkelsen. Se kapittel 2 for oversikt over investeringene. Ingen av finansinstitusjonene stiller krav om at lederlønninger og overskudd må sees i samsvar med om det holdes tilbake lønn lenger nede i leverandørkjeden, men Storebrand og KLP trekker fram dette som prioriterte områder i sin eierskapsdialog.

Rapporten viser at det ikke er tilstrekkelig om selskapene kutter bånd til fabrikker som bryter arbeidstakerrettigheter. Når man avdekker alvorlige brudd må saken følges til tilstrekkelig kompensasjon er gjennomført- Tekstilarbeiderne er en utsatt gruppe som skal ha oppreisning (remedy) for urettferdigheten de har blitt utsatt for under pandemien. Ansvarlige investorer må stå løpet ut og presse selskapene til å sørge for tilstrekkelig oppreisning.

Lønnsgarantifond for tekstilarbeidere og videreføringen av sikkerhetsavtalen er to av de sakene som under pandemien har vært viktige for Framtiden i våre henders arbeid med tekstilsektoren. Ingen av bankene i undersøkelsen har offentlig tatt til orde for et slikt lønnsgarantifond. Storebrand oppgir at et slik fond har vært et selvstendig tema generelt og i forkant av selskapers årsmøter. Storebrand, KLP og DNB oppgir at fortsettelse av sikkerhetsavtalen har vært tema for eierskapsdialog. Nordea oppgir at de støtter fortsettelsen av avtalen.

Storebrand, DNB og KLP har investert i disse selskapene gjennom fond som har navn som antyder mer bærekraft enn ordinære fond. Det er lite som tyder på at det for tekstilselskapene dreier seg om betydelig strengere krav for investeringer enn de ordinære fondene. Av finansinstitusjonene i undersøkelsen er det oljefondet og Danske Bank som ikke har vært del av noen investorsamarbeid som spesifikt omhandler koronasituasjonen. Danske Bank har heller ikke hatt dialog med Nike eller Tapestry siden februar 2020.

Rapporten viser at de aktørene som tidlig, og på en helhetlig måte, analyserer, vurderer og prioriterer sitt arbeid for å minimere risikoen for rettighetsbrudd er bedre egnet for å tilpasse virkemidlene til når krisen rammer. Kvantifiserbare mål, planer og kompetanse på tematikken er viktig for identifisering av risiko. Systematiske vurderinger av egnede virkemidler, selskaper, interessenter, muligheter for påvirkning og samarbeid er avgjørende for å heve bærekraftsnivået i en svært utsatt sektor.

Anbefalinger

Basert på funnene i rapporten, har Framtiden i våre hender følgende anbefalinger til finansinstitusjoner:

- Fond med bærekraftig profil bør ikke investeres i fast fashion, der forretningsmodellen gjør risikoen for rettighetsbrudd uakseptabelt høy
- Finansbransjen bør bidra til å øke presset på selskapene ved å offentlig ta til orde for ordninger og initiativer som fører til bedre forhold for arbeidstakere. Eksempelvis Sikkerhetsavtalen og lønnsgarantifond
- Det bør være en klar forventning om at et anstendig lønnsnivå må ligge til grunn for utbetaling av overskudd. Lederlønninger bør utbetales i samsvar med prestasjoner innen menneskerettigheter
- Ansvarlige investeringer i tekstilsektoren krever en helhetlig tilnærming med kontinuerlig oppfølging, tett kontakt med lokale interessenter og tydelige krav til forbedringer
- Kartleggingen av sektoren bør inkludere en identifisering av mest egnede investorinitiativer for kontinuerlige påvirkning og aktiv deltakelse i disse
- Investorer bør ved slike brå omveltninger gjennomføre omfattende kartlegging av risiko, identifisering av egnede virkemidler og tett oppfølging av utsatte sektorer.
- Det må stilles tydelige og tidsavgrensede krav til forbedringer og med troverdige sanksjonsmuligheter ved eventuell manglende etterlevelse innen en rimelig tidshorisont
- Investorer må bidra til at arbeidere som har blitt utsatt for rettighetsbrudd kompenseres tilstrekkelig av selskapene
- Finansinstitusjoner bør etterstrebe så stor grad av åpenhet som mulig ved å rapportere om resultatet av eierskapsarbeidet på et mer detaljert nivå og om hvilke vurderinger som ligger til grunn
- Stemmegivning og stemmeintensjoner bør tilgjengeliggjøres for offentligheten og offentliggjøres på nettsiden. For prioriterte sektorer og selskaper bør det etterstrebes individuelle vurderinger av forslag som omhandler bærekraft
- For å oppfylle krav i relevante retningslinjer, må bankene ha eller tilegne seg tilstrekkelig kapasitet og temaspesifikk kompetanse til å kunne gjennomføre tilstrekkelige aktsomhetsvurderinger

Framtiden i våre hender

Mariboës gate 8, 0183 Oslo

(+47) 22 03 31 50 - post@framtiden.no

www.framtiden.no

Vi jobber for en rettferdig
verden i økologisk balanse.

**Framtiden i
våre hender**